

СТРУКТУРА ЕКОНОМІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ ХІМІЧНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

УДК 378.016:331

Олександра Хохлова, асистент кафедри економіки підприємства та прикладної статистики Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля (Інститут хімічних технологій), аспірант кафедри педагогіки ДЗ “Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”

СТРУКТУРА ЕКОНОМІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ ХІМІЧНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

У статті розглянуто різноманітні підходи науковців щодо визначення компонентів компетентності особистості, професійної компетентності та економічної компетентності фахівців різних напрямів підготовки, у тому числі і технічної. За допомогою аналізу та узагальнення цих підходів нами визначено компоненти економічної компетентності майбутніх фахівців хімічної промисловості: ціннісно-мотиваційний, когнітивний, діяльнісний.

Ключові слова: компетентність особистості, професійна компетентність, економічна компетентність, компоненти економічної компетентності майбутнього фахівця хімічної промисловості.

Лит. 4.

Александра Хохлова, асистент кафедри економіки підприємства та прикладної статистики Восточноукраинского национального университета имени Владимира Даля (Институт химических технологий), аспирант кафедры педагогики ГУ “Луганский национальный университет имени Тараса Шевченко”

СТРУКТУРА ЕКОНОМІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ БУДУЩОГО СПЕЦІАЛІСТА ХІМІЧНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

В статье рассмотрены разнообразные подходы ученых, которые касаются определения компонентов компетентности личности, профессиональной компетентности и экономической компетентности специалистов разных направлений подготовки, в том числе и технической. С помощью анализа и обобщения этих подходов определены компоненты экономической компетентности будущих специалистов химической промышленности: ценностно-мотивационный, когнитивный, деятельный.

Ключевые слова: компетентность личности, профессиональная компетентность, экономическая компетентность, компоненты экономической компетентности будущего специалиста химической промышленности.

Olexandra Khokhlova, Assistant of the Department of Enterprise Economics and Applied Statistics East-Ukrainian National University by V. Dal' (Institute of Chemical Technology) Postgraduate of Pedagogic Department of SI “Luhansk National University by T. Shevchenko”

THE STRUCTURE OF THE ECONOMIC COMPETENCE OF FUTURE SPECIALIST OF THE CHEMICAL INDUSTRY

The article discusses various approaches of the scientists on the definition of components competence of personality, professional competence and economic competence of specialists of different directions of training, including technical one. The components of the economic competence of future specialists of the chemical industry (value-motivational, cognitive, activity) are determined with the help of the analysis and generalization of these approaches.

Keywords: competence of personality, professional competence, economic competence, the components of economic competence of future specialist of the chemical industry.

Постановка проблеми. Одним з найважливіших завдань сучасної освітньо-професійної підготовки майбутніх фахівців хімічної галузі є формування особистості, яка в майбутньому стане ефективним та конкурентоспроможним працівником як у галузі хімічного виробництва, так і у пов'язаних з нею галузях науки та техніки, а також зможе адекватно сприймати соціально-

економічні зміни і гнучко пристосовуватися до них. Лише такі фахівці зможуть гідно відповісти на виклики, що виникають перед хімічною промисловістю України в умовах жорсткої ринкової конкуренції сучасного світу. Підготувати таких випускників можливо шляхом удосконалення економічного складника змісту професійної підготовки майбутніх фахівців хімічної промисловості.

СТРУКТУРА ЕКОНОМІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ ХІМІЧНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

Основною метою та очікуваним результатом удосконалення змісту економічного складника професійної підготовки майбутніх фахівців хімічної промисловості ми вважаємо формування у студентів економічної компетентності, яка розглядається нами як невід'ємна частина професійної компетентності цих фахівців. Для знаходження практичних шляхів формування у майбутніх фахівців хімічної промисловості економічної компетентності виникає необхідність визначити компоненти цього феномену.

Аналіз досліджень. До аналізу структури компетентності особистості у своїх працях зверталось багато вчених, які займаються проблемами застосування компетентнісного підходу у професійній освіті, зокрема І. Бордовська, М. І. Лязова, І. Зимня, О. Реан, Ю. Татур, Л. Мітина, А. Хуторський та ін.

Такі науковці, як О. Врублевська, М. Дуранов, В. Жернов, О. Загора, Н. Козлова, Н. Костина, А. Маркова, Л. Павлова, О. Северов, А. Сергєєв та ін. у своїх дослідженнях приділяли увагу особливостям та структурним компонентам професійної компетентності майбутніх фахівців різних профілів. Компоненти економічної компетентності майбутніх фахівців неекономічного профілю, у тому числі і технічних напрямів підготовки, виділяли у своїх працях С. Чернер, І. Колесникова, Ю. Пузієнко, А. Сисоєва та ін. Однак проблема визначення структури економічної компетентності майбутніх фахівців хімічної промисловості у публікаціях не розглядалась.

Мета статті. Визначити компоненти економічної компетентності фахівців хімічної промисловості, виходячи зі специфіки їх професійної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Перед тим, як перейти до визначення структури економічної компетентності майбутнього фахівця хімічної промисловості, необхідно послідовно розглянути загальні підходи науковців щодо встановлення компонентів: компетентності, як особистісної характеристики індивіда; професійної компетентності майбутніх фахівців різних профілів; економічної компетентності майбутніх фахівців неекономічного профілю, у тому числі і технічних напрямів підготовки.

Результати аналізу науково-педагогічної літератури дозволяють зробити висновок, що компетентність є особистісною характеристикою індивіда і розглядається науковцями як сукупність взаємопов'язаних між собою компонентів. Дослідники, при цьому, по-різному визначають компонентний склад компетентності, перелік елементів одноіменних компонентів, назви

компонентів ідентичного елементного складу. І. Зимня виділяє у структурі компетентності мотиваційний, змістовий, діяльнісний і регуляторний компоненти. О. Хуторський виділяє мотиваційно-ціннісний, когнітивний та діяльнісний компоненти компетентності особистості. У своїх дослідженнях І. Бордовська, А. Реан та С. Розум акцентують увагу на мотиваційному та ціннісному компонентах компетентності особистості у контексті проблеми їх формування. На думку М. І. Лязової, до компонентів компетентності фахівця у будь-якій сфері діяльності можуть бути віднесені: когнітивний (знання); мотиваційний; аксіологічний (спрямованість, цінності, взаємини особистості); практичний (вміння, навички, досвід діяльності, здібності); емоційно-вольовий (саморегуляція). Деякі науковці, наприклад, О. І. ванаєвська, вважають, що на сучасному етапі дослідження компетентності немає узагальненої точки зору відносно розуміння як компонентного складу компетентності, так і змістового наповнення її складників, оскільки погляди вчених значною мірою залежать від того, як проблема вписана у коло їхніх наукових інтересів.

Очевидно, що економічна компетентність фахівця будь-якого профілю має розглядатися як загально-професійна, тому ми вважаємо доцільним далі розглянути підходи науковців щодо визначення компонентів професійної компетентності.

Досліджуючи проблему інтеграції навчальної і практичної діяльності як чинник підвищення професійної компетентності майбутніх фахівців. О. Загора та А. Сергєєв під професійною компетентністю розуміють сукупність професійних знань і вмінь, а також засоби виконання професійної діяльності. На думку Н. Козлової та Л. Павлової структура професійної компетентності повинна включати три основні компоненти: змістовий (орієнтація у цілях і завданнях професійної діяльності, зміст професійної та суміжних з нею сфер); ресурсно-часовий (поінформованість про трудомісткість і складність професійних завдань, про необхідний і наявний рівні професійної підготованості членів колективу, технічних, кадрових і часових ресурсів); соціально-економічний (комунікативність, адекватність міжособистісного сприйняття і взаємодії; вміння запобігати конфліктам тощо). Н. Костина вважає, що професійна компетентність включає три компоненти: мотиваційно-ціннісний (спрямованість, ціннісні орієнтири, мотиви, потреби); змістовий (система професійних знань); процесуально-діяльнісний (реалізація професійних вмінь і навичок у професійній діяльності) [1]. Чимало вчених досліджували економічну

СТРУКТУРА ЕКОНОМІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ ХІМІЧНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

компетентність майбутніх фахівців неекономічного профілю, у тому числі і технічних напрямів підготовки. Так, С. Чернер, вивчаючи соціально-економічну підготовку молоді, виділив такі компоненти економічної компетентності: когнітивний (система економічних знань); емоційно-ціннісний (система ціннісних орієнтирів, мотивація діяльності); практично – діяльнісний (досвід застосування економічних знань, вмінь при морально-ціннісному виборі засобів досягнення економічної мети) [4]. Ю. Пузієнко виділяє три структурних компоненти економічної компетентності особистості: когнітивний; ціннісно-мотиваційний; діяльнісний. Названі компоненти, як вважає автор, можуть певною мірою бути розглянуті як рівні послідовного процесу формування економічної компетентності. Без знань і вмінь не може бути сформовано адекватного ставлення до діяльності, моральних орієнтирів до якісних характеристик особистості. Сформовані знання і вміння при позитивному ставленні стають передумовою продуктивної діяльності [2].

Структура економічної компетентності особистості за А. Сисоевою включає: інтелектуальний компонент (засвоєння необхідного мінімуму економічних знань, вмінь та навичок; розвиток економічного мислення; оволодіння загальною орієнтованою основою будь-якої діяльності); емоційно-ціннісний компонент (соціальна відповідальність за результати та наслідки своєї праці: комунікабельність, адекватна самооцінка, розвиток творчої ініціативи; сформованість морально-вольових якостей особистості; естетичне ставлення до діяльності); практично-діяльнісний компонент (участь в економічній діяльності; узагальнення її результатів; потреба в удосконаленні економічної діяльності; вимогливість до себе і до інших; вміння аргументувати) [3].

Проведений аналіз підходів науковців щодо визначення структури компетентності як особистісної характеристики індивіда і визначення структур професійної та економічної компетентності висвітлив, з одного боку, розмаїття підходів до розв'язання означеної проблеми, а з іншого – однозначність наукових поглядів в оцінці ролі таких чинників, як економічні знання та вміння, особистісна позиція щодо різноманітних економічних питань, участь в економічній діяльності тощо.

Тому ми вважаємо, що у структурі економічної компетентності майбутнього фахівця хімічної промисловості доцільно виділити такі компоненти: *ціннісно-мотиваційний, когнітивний та діяльнісний*. Обґрунтуємо наш вибір, визначивши

зміст визначених нами компонентів економічної компетентності майбутніх фахівців хімічної промисловості.

На нашу думку, функції економічної компетентності майбутнього фахівця можна класифікувати на ті, що забезпечують вдоволення його особистісних потреб у самореалізації, кар'єрному зростанні, стабільній матеріальній забезпеченості тощо, й ті, що забезпечують задоволення потреби суспільства у фахівцях, професійна і позапрофесійна діяльність яких є ефективною і суспільно корисною.

Очевидно, що в умовах ринкової глобалізованої економіки вдоволення особистісних потреб фахівця можливо тільки за умови, що цей фахівець є конкурентноспроможним на ринку праці. Спираючись на розуміння конкурентноспроможної особистості як фахівця, здатного швидко й безболісно адаптуватися до постійних соціально-економічних змін у суспільстві, науково-технічного прогресу й нових видів діяльності та форм спілкування за умови позитивного внутрішнього психоенергетичного потенціалу й гармонії, ми вважаємо, що формування економічної компетентності фахівця хімічної промисловості повинно починатися з усвідомленого бажання студента стати конкурентноспроможним фахівцем. При цьому, майбутній фахівець хімічної промисловості повинен розуміти, що хоча хімічна галузь і є однією з провідних у світі, але її економічний розвиток у різних країнах та регіонах є нерівномірним. Тобто, економічна компетентність майбутнього випускника хімічної промисловості повинна бути достатньою для усвідомлення ним необхідності бути мобільним. Економічно-компетентний майбутній фахівець хімічної промисловості має бути морально готовим до того, що здійснюючи своє бажання отримати цікаву роботу та зробити успішну кар'єру, йому, можливо, доведеться жити і працювати далеко від свого рідного міста, вивчати іноземні мови, адаптуватися до різних культурних особливостей середовища, поповнювати свої професійні та економічні знання тощо шляхом самоосвіти.

Тому, *ціннісно-мотиваційний компонент економічної компетентності майбутнього фахівця хімічної промисловості* – це, на нашу думку, система ціннісних орієнтирів, що базуються на економічних знаннях, уміннях, навичках і досвіді отриманих при навчанні та практичній діяльності за фаховою хімічною спеціальністю, які допоможуть випускнику стати конкурентноспроможним, а також особисті інтереси, бажання, мотиви, які майбутній фахівець повинен вміти коригувати, адаптуючись до постійних соціально-економічних змін.

СТРУКТУРА ЕКОНОМІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ ХІМІЧНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

Під когнітивним компонентом економічної компетентності фахівця ми розуміємо систему економічних знань та вмінь, одержаних у процесі освітньо-професійної підготовки та самоосвіти.

Згідно з вимогами Освітньо-професійних програм підготовки за напрямом “Хімічна технологія”, що є базовою для хімічної галузі, кожен випускник хімічної спеціальності повинен знати: сутність економічних явищ та процесів; економічний зміст відносин власності, розподілу, обміну та споживання матеріальних і духовних благ у суспільстві, економічний зміст суперечностей господарського розвитку, економічних потреб та інтересів; економічний зміст механізму дії і використання економічних законів на макро- і мікрорівнях; зміст основних понять, категорій, законів сучасної економіки; механізм становлення різних форм господарювання, маркетингу і менеджменту і розвитку комерційних структур, особливостей розподілу отримуваних ними доходів, системи оподаткування. Крім цього, майбутній фахівець хімічної промисловості повинен вміти: дати наукове тлумачення особливостей формування і розвитку товарно-грошових відносин в умовах сучасної ринкової трансформації економіки України; орієнтуватись у глобальних проблемах економічного розвитку світогосподарських зв’язків, інтеграції України в систему міжнародного поділу праці; проводити ґрунтований аналіз соціальної спрямованості господарської діяльності та економічного середовища населення в окремих країнах; приймати практичні рішення щодо оптимального застосування набутих знань при виконанні своїх професійних обов’язків.

Необхідність формування готовності майбутнього фахівця до набування економічних знань шляхом самоосвіти пояснюється тим, що система економічних знань та вмінь, які майбутній фахівець хімічної промисловості отримує під час навчання у ВНЗ та у процесі професійної діяльності повинна коригуватися відповідно до особливостей поточного стану хімічної промислової сфери, якій притаманні постійні зміни, що залежать від змін кон’юнктури ринку та науково-технічного розвитку.

Тому, *когнітивний компонент економічної компетентності майбутнього фахівця хімічної промисловості* – це, на нашу думку, система економічних знань та вмінь, яка ґрунтується на загальних економічних знаннях, одержаних на попередніх рівнях освіти; базових економічних знаннях та фахових спеціалізованих економічних знаннях, одержаних у процесі професійної підготовки під час навчання у ВНЗ; економічних знаннях, які майбутній фахівець надбав шляхом самоосвіти.

Діяльнісний компонент економічної компетентності особистості фахівця тісно пов’язаний з ціннісно-мотиваційним та когнітивним компонентами, оскільки діяльність – це основа існування та розвитку особистості у суспільстві. Багато вчених підкреслюють важливу роль діяльності у формуванні економічної компетентності студентів. Н. Костина відмічає, що спонукання до діяльності – це основний шлях формування у студента економічної компетентності. Діяльність – це необхідна умова ефективного її формування [1]. Ю. Пузієнко вважає, що у процесі економічної діяльності майбутні фахівці вирішують такі задачі: розвиток професійних намірів, навичок, знань, які дозволяють випускнику включатися в систему виробничих відносин; розвиток механізмів поведінки особистості, заснованих на нормативних, етичних правилах і нормах, прийнятих у цивілізованих бізнес-відносинах; розвиток механізмів саморегуляції, здатності до самовираження. Авторка підкреслює, що студентам, які залучаються до економічної діяльності, обов’язково необхідно надати можливість накопичити певний економічний досвід, інакше всі знання і вміння, які були набуті майбутніми фахівцями на теоретичних та практичних заняттях, перетворяться на “мертвий капітал” [2].

Тому, *діяльнісний компонент економічної компетентності фахівця хімічної промисловості* ми визначаємо як набуття студентом досвіду у застосуванні економічних знань, вмінь, навичок у процесі економічної діяльності, пов’язаною з хімічним виробництвом, організованою з урахуванням соціальних, моральних, етичних правил та норм, прийнятих у сучасному суспільстві.

Висновки. Аналіз та узагальнення підходів вітчизняних та зарубіжних науковців до визначення структури компетентності особистості, професійної компетентності майбутніх фахівців різних профілів, економічної компетентності майбутніх фахівців неекономічного профілю (у тому числі і технічних напрямів підготовки) дозволили нам вирізнити три структурні компоненти економічної компетентності майбутнього фахівця хімічної промисловості: ціннісно-мотиваційний (система ціннісних орієнтирів, особисті інтереси, бажання, мотиви); когнітивний (система економічних знань, вмінь, навичок, досвіду); діяльнісний (процес і результат засвоєння та реалізації економічних знань, вмінь, навичок, досвіду).

Означене дозволяє нам перейти до обрання критеріїв, показників та рівнів сформованості економічної компетентності майбутніх фахівців

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

хімічної промисловості з метою подальшої оцінки стану формування економічної компетентності майбутніх фахівців хімічної промисловості в освітньому процесі вищого навчального закладу.

1. Костина Н.Н. *Формирование профессиональной компетентности студентов в процессе экономического обучения в вузе: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08: Магнитогорск, 2004. Режим доступа – <http://www.lib.ua-ru.net/diss/cont/110349.html>.*

2. Пузиенко Ю.В. *Формирование экономической компетентности студента / дис ... канд. пед. наук: 13.00.01: / Пузиенко Юлия Владимировна. – Оренбург, 2007 – 165 с.*

3. Сысоева А.А. *Формирование экономической культуры студентов педвуза как условие их профессиональной подготовки. – Автореферат дис. ...канд. пед. наук / А.А. Сысоева – Тула, 1998 – 22 с.*

4. Чернер С.Л. *Теория и практика личностно-ориентированой социально-экономической подготовки школьников. – Автореферат дис. ...канд. пед. наук / С.Л. Чернер – М, 1980, – 40 с.*

Стаття надійшла до редакції 25.11.2013

УДК 372.46:37.06

Мар'яна Айзенбарт, аспірантка кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

У статті розкрито поняття “компетенція”, “соціально-комунікативна компетенція”; узагальнено погляди вчених на формування компетентної особистості. Зроблено висновок про можливість формування соціально-комунікативної компетенції дітей старшого дошкільного віку в процесі соціалізації.

Ключові слова: компетенція, соціально-комунікативна компетенція, соціалізація, старший дошкільник.
Літ. 13.

Марьяна Айзенбарт, аспирантка кафедры общей педагогики и дошкольного образования
Дрогобычского государственного педагогического университета имени Ивана Франко

ФОРМИРОВАНИЕ СОЦИАЛЬНО-КОМУНІКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ СТАРШИХ ДОШКОЛЬНИКОВ КАК ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ ПРОБЛЕМА

В статье раскрыто понятие “компетенция”, “социально-коммуникативная компетенция”; обобщены взгляды ученых относительно формирования компетентной личности. Сделан вывод о возможности формирования социально-коммуникативной компетенции детей старшего дошкольного возраста в процессе социализации.

Ключевые слова: компетенция, социальная компетенция, коммуникативная компетенция.

Marianna Ayzenbart, Postgraduate of General Pedagogic and Pre-School Education Department
Drohobych State Pedagogical University by I. Franko

FORMATION OF SOCIAL AND COMMUNICATIVE COMPETENCE IN SENIOR PRESCHOOLERS AS PEDAGOGICAL PROBLEM

The concepts of “competence” and “social and communicative competence” are revealed in the article; the scientists’ views on the development of a competent individual are summarized. It is also stated that there is a possibility of the development of social and communicative competence in senior preschoolers in the process of socialization.

Keywords: competence, social competence, communicative competence.

Постановка проблеми. Сучасні соціально-економічні реалії значно впливають на освітню галузь та віддзеркалюють як її недоліки, так і позитивні риси. Зокрема, йдеться і про якість освіти, яка не завжди відповідає запитам держави, оскільки замовлення на певний об'єм знань, умінь та навичок стрімко зростає, а тому необхідно її змінювати та покращувати. Втім, конкретні

знання та вміння ще не дають гарантії того, що людина зможе зайняти достойне місце в житті, з огляду на це – слід формувати у підростаючого покоління різноманітні компетенції – нові універсальні якості та поведінкові моделі особистості. Дошкільний навчальний заклад має широкі можливості для формування компетенцій вихованців. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні визначає обов'язковий мінімальний